

עלון

לב המועדים

הלכות והליכות בענין "חלאקה"

גליון מיוחד לרגל שמחת החלאקה של בנינו "אוריאל"

"יהי רצון שכשם שזכה לפאות הראש, כן יזכה לתורה, ולחופה למצות ולמעשים טובים" (מתוך תפילה מתלמידי האר"י).

הטעם שחלאקה בגיל שלוש

נושאים בעלון

- חלאקה - עשיית פיאות
- הטעם שחלאקה בגיל שלוש
- הטעם שבחרו להתחיל דווקא במצווה זו
- רמז לתגלחת בג' שנים מקום התגלחת
- קבר רשב"י - שמאול הנביא - שמעון הצדיק
- הטעם שנהגו לעשות חלאקה במירון
- מקור לעשיית חלאקה בקבר שמאול הנביא
- חלאקה על קברו של שמעון הצדיק
- זמן הגילוח
- להתחיל את התספורת על ידי צדיקים
- מנהגים שנהגו בחלאקה ראשונה
- מספרים של זהב - כוונה
- תספורת בבוקר
- נוכחות האב בשעת התספורת
- תחילת התגלחת
- נטילת ידיים אחר התגלחת
- שקילת השער לתת כנגדו לצדקה
- שמירת שערות של הילד
- כיפה - ציצית
- מקום עריכת החלאקה
- תענית ביום החלאקה לחיים
- הטעם שבפאת הראש צריך להניח ב' פאות ואילו בשדה די בפאה אחת
- לסרק הפאות
- לאחר את התגלחת
- גילוח בימי תענית
- לגעת בשערות לפני ג' שנים
- מנהגים נוספים לזמן תגלחת

לפי שגיל שלוש הוא הזמן הראוי לבינה והבנה ליראת שמים, כמו שמצאנו (עיין נדרים לב, א) שאברהם אבינו הכיר את בוראו בגיל שלוש (הגיוני הפרשה פרשת קדושים).

טעם אחר: דידוע שבין המידות הגרועות הוא הגאווה, ואם אנו רוצים להקדיש את הבן לתורה צריכים לשרש ולעקור כל דבר המביאו לידי גאווה, וכידוע שהשערות הנאות מביאות את האדם להיות מתנאה בהם כאיתה במסכת נדרים (פ, ב) ובגזיר (ד, ב) מעשה עם שמעון הצדיק, ועוד (שו"ת מהר"ם מבריסק ח"ב סימן צח).

הטעם שבחרו להתחיל

דווקא במצווה זו

לפי שהפאות הם הדבר המבדיל בין יהודי לשאר העמים שלא יתבלבלו ויתערב עימם ובצורתם שהם הכר וסימן לאיש אשר זרע ברכ' ה' (עיין רמב"ם הלכות עכו"ם ה"ז). וכד"רשת חז"ל (איכה ב יז)

"צאינה וראינה בנות ציון - בנין המצוינים במילה ובתגלחת ובציצית" (מדרש איכה ב יג על הפסוק בתולת בת ישראל ושהש"ר), **וכתב שם המשנת סופר בסוף דבריו ונראה דדברי המדרש קאי על התינוק שמחנכים אותו בזה שמגלחין ראשו ומניחין לו פאות עי"ש.**

חלאקה

נהגו לעשת תגלחת ראשונה לקמן בהיותו בן ג' שנים מלידתו. **סמך לדבר:** מהמדרש (ילקוט שמעוני קדושים רמז תרטו) על הפסוק "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל" הכתוב מדבר על תינוק כי אדם עץ השדה ונאמר "שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" דהיינו שעדיין לא יכול להגיד ולדבר היטב ובשנה הרביעית (יום הולדת של גיל שלוש שבו נכנס לשנות הרביעית) "יהיה כל פריו קודש" שאביו מקדשו לתורה "הילולים לה" שאז מתחיל ללמוד פסוקי תורה ומכאן גם לענין מצות חינוך בהנחת פיאות ושאר מצוות כשמתחיל להיות בר הבנה (עיין שו"ת מהר"ם מבריסק ח"ב סימן צח, שו"ת ערנות הבושם או"ח סימן ר"ז).

חלאקה - עשיית פיאות

מחנכים את הבנים במצות לא תעשה של "לא תקיפו פאת ראשכם" (משנת חסידים מסכת אייר א ז, שו"ת נחפה בכסף ח"ב דף ז), **ויש אומרים:** שזה אות לבני ישראל כמו אות ברית קודש (שו"ת מהר"ם מבריסק ח"ב סימן צח).

וכתוב בגמ' (מכות כג, ב) "החושב ולא עבר עבירה נותניו לו שכר כעושה מצווה" וגם כאן נחשב שבא עבירה לידו ומנע עצמו מלעבור עליה.

[החיד"א (בספרו לב דוד פרק כז בשם האר"י"ל בשער המצוות פרשת קדושים) כתב דבשעה שאדם נמנע מלעבור על לא תעשה יכוון שמונע עצמו כדי לקיים מצות השי"ת ולכן כשמסתפר יכוון שהוא מקיים שתי מצוות בפאות וה' מצות בחמש פאות הוקן (וכן הובא בלחם מן השמים דף כה ע"ב)].

"בנין המצוינים במיל ובתגלחת ובציצית" (שו"ת מהר"ם מבריסק ח"ב סימן צ"ז).

רמז לתגלחת בני' שנים

רמז מהתורה לתגלחת לילד בגיל שלוש שנים מדכתיב בויקרא (יג לג) "והתגלח" ג' גדולה, לרמו שכאשר יגיע הילד ונעשה בן ג' שנים אז צריך לגלחו (ספר עמרת ישועה מועדים דף לא ע"א).

ועוד הפסוק הזה הוא פסוק ל"ג להורות שמגלחים בל"ג, דהיינו ביום ל"ג בעומר (ספר עמרת ישועה מועדים דף לג, א).

גיל שלוש בהלכה ובמדרש

"אמר אברהם לה [לשרה] את יודעת כשאני הייתי בן ג' שנים הכרתי את בוראי, והנער הזה [יצחק] גדל ולא נתחנך, ויש מקום אחר רחוק ממנו מעט [הר המוריה] ששם מחנכים את הנערים ואחנכו שם אמר לו לך לשלום" (מדרש תנחומא פ' וירא כב ג).

חינוך: "מי מנה עפר מיעקב" (במדבר כג י) מי יכול למנות מצות שעושים ישראל משעה שנולד עד שעה ששב לעפרו, כשנולד אמו שומרת ימי לידה, אם זכר נימול לשמונה, בן חודש והוא בכור נפדה בן שלוש אביו מחנכו לתורה (פסיקתא זוטרי על הפסוק הנ"ל).

"הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועי" (ירמיה לא יט) מהו ילד שעשועים כבן שלוש כבן ארבע שהוא מתחיל להשיח ומשתעשע לאביו (מדרש תנחומא תצווה ע"פ הבן).

שם חלאקה

יש אומרים: שחלאקה מלשון הפסוק (בראשית כו יא) "ואנכי איש חלק" כלומר ללא שערות (פעמי המנהגים עניני הלולא דרשב"י הערה מד, ספר הלולא דרשב"י עמוד פה בהג"ה).

יש אומרים שנקרא חלאקה משום שחלאקה הוא תספורת בלשון ערבי (כתר שם טוב גאנין עמוד תקצא).

מקום התגלחת - קבר רשב"י - שמאול הנביא - שמעון הצדיק

במירון בקבר הרשב"י

יש הנהוגים: לעשות את התגלחת הראשונה במירון בקברו של הרשב"י.

מקור למנהג זה: מובא בשער הכוונות (ענין ספירת העומר דף פו עד דף פז, א) והרב רבי יונתן שאנ"ש העיד לי שבשנה הראשונה קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מורי ז"ל [האר"י] הוליך את בנו הקטן שם [ובספר סדר התפילה למהר"ד כתב שבנו היה בן ג' שנים] ונעשה בן ג' שנים.

שנים] עם כל אנשי ביתו ושם גילח את ראשו כמנהג הידוע ועשה שם יום משתה ושמחה (ענין שערי תשובה תקלא ז). וכ"כ בלחם מן השמים (ענין ספירת העומר) שמוזכר לעשות כן.

הטעם שנהגו לעשות חלאקה במירון: על פי הגמרא בשבת (קלח, ב) תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר (דברים לא כא) "כי לא תשכח מפי זרעו", א"כ הבטיח לנו רשב"י שלא תהא התורה נשכחת מפי זרעינו וזרע זרעינו, לכן כשמכניסים אותו למצוות ולתלמוד תורה אומרים על קברו של רשב"י הבטחת שלא תשתכח תורה הבאנו את בנינו המיועד ליכנס לתורה ואנו מבקשים שזכות הצדיק יגן עליו שלא תשתכח תורה (מובא בהקדמת לספר אבני הפזן בשם ר' יעקב מאיר שכטר).

חלאקה במירון במשך כל ימות השנה

המנהג הוא שנים בשאר ימות השנה באים עם הילד למירון ויש להתפלל על הבן הזכות התנא הקדוש כי מצינו שרבא אמר (מכות יז, ב) "דילדא אימיה כרבי שמעון תוליד" פירש רש"י כל שאמו יולדת תבקש רחמים יה"ר שיהא [בני] כרבי שמעון (קונטרס ובשנה הרביעית עמוד כא).

קבר שמאול הנביא

יש הנהוגים: לעשות את החלאקה בקבר שמאול הנביא הנמצא ליד ירושלים

מקור לעשיית חלאקה במקום זה: מובא ברדב"ז (שו"ת הרדב"ז חלק ב סימן תרח) בשאלה שנשאל מי שנדר לגלח את בנו בקבר שמאול הנביא, ובא ומצא שכבר נלקח המקום על ידי העכו"ם ואין ישראל יכולים ליכנס לשם מה יעשה והשיב כבר נהגו בכל הגלילות להושב זה כנדר נמור, **והטעם:** לפי שהיו רגילים להביא נדרים ונדבות והרי זה כנדר נמור.

רמז לדבר: לפי ששמאול הובא על ידי אמו לבית ה' בטרם גמלתו אותו ולכן מספרים את הקמן בקברו של מי שהיה מגיל קמנות בבית ה'.

תגלחת ראשונה על קברו של שמעון הצדיק

יש הנהוגים: לעשות את התגלחת הראשונה על קברו של שמעון הצדיק שהיה משיירי כנסת הגדולה.

רמז לדבר: לפי שמצינו בתלמוד (נדרים ט) "אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי קרבן אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום שבא להקריב קרבן נזירותו ולגלח

באורחות רבינו ח"ב ימי העומר כג שבעל הקהילות יעקב גער על זה שזה מנהג של ספרדים).

זקנים ושאר קרובים

יש הנהוגים: להזמין את זקני הילד ושאר הקרובים ומכבדים אותם בגזירת שערות הילד (שערי ירושלים, מסע מירון עמוד כז).

אביו ואמו

יש הנהוגים: שאבי הילד מספר מעט, **והטעם:** משום דמצווה על חינוכו למצוות פאת הראש וכן אמו, **והטעם:** לפי שהוא גם שייכת בחינוך (כך מובא המנהג בספר קורות העתים עמוד סט היכל העבודה ה"ד עמוד קעט).

לעשות תגלחת ברוב עם

יש הנהוגים: להרבות בשמחה ובתופים ובמחולות את התספורת הראשונה של הקטן, **והטעם:** משום חיוב מצווה של הנחת פאות הראש (הגאון רבי יונה נבון בשו"ת נחפה בכסף חלק ב דף ו"עג שכך המנהג בירושלים, וכן מובא בשערי תשובה תקלא ז שכל מנהג ארץ ישראל).

יש הנהוגים לספר את הילד ללא כל עסק מיוחד (נמעי גבריאל תגלחת הילדים מבוא שכך שמע מיוצאי אונגארן, וכך מובא ב באורחות רבינו ח"ב ימי העומר כד שלא עשה כל מאורע מיוחד).

והטעם: משום שחששו לחוקות הגוים שהיו נוהגים כזה כלומר ישנם אומות ועובדים כוכבים בקצה העולם שנוהגי לגלח בשנה השלישית שערות ילדיהם (נמעי גבריאל מבוא בשם חכם אחד עיין שם שדחה טעם זה מכמה טעמים).

מנהגים שנהנו בחלאקה ראשונה

מספרים של זהב

מגדול חביבות המצווה יקירי ירושלים היו מספרים את הילדים בל"ג בעומר במספרים של זהב (נמעי גבריאל תגלחת הילדים פרק ט ד).

כוונה

בשעת התספורת יכוון לקיים מצות הבורא "לא תקיפו פאת ראשכם" (מהרה"ו). וטוב שהאב יאמר לקטן המתגלח כך צווה השם יתברך להשאיר את הפאות וזה תפארתנו ואנו בני אל חי (משכיל אל דל ח"א כלל א פרט ב הובא בספר קווצותיו תלתלים).

תספורת בבוקר

יש הנהוגים: שאת התספורת הראשונה לא עושים בלילה, **והטעם:** לפי שעל פי הקבלה אין להסתפר אחר הצות היום, ואף שלא מקפידים כולי האי בתספורת ראשונה ראוי להקפיד בזה (ספר ישראל והזמנים חלק א עמוד קסו).

שערור וראיתו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית את שערך הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי יום אחד הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי ופחו עלי יצרי מתוך שראיתי במים את צורתי שהיא כל כך נאה נתגבר עלי יצרי וביקש להביאני לידי מעשים רעים למורדני מן העולם אמרתי לו (כך אמר על עצמו) רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך בגוף שהוא עתיד להיות רימה ותולעה העבודה [בשבועה] שאגלחך לשמים, כאשר שמע שמעון הצדיק את דבריו עמד ונשקן על ראשו ואמר לו בני כמוך ירבו נזורי נזירות בישראל עליך הכתוב אומר (במדבר ב"ר) "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה" לשם שמים, נמצא ששמעון הצדיק התפעל כל כך מתיגלחת שהיא לשם שמים ולכן גם בתגלחת לילדים שעושים להם פאות הראש שהוא לשם שמים הולכים על קברו להתברך אצלו (ספר שבחי ירושלים הדמוון שנת רפב).

זמן הגילוח

יש הנהוגים: לגלח את הילד דווקא ביום שמלאו ג' שנים מיום אל יום (ערוגת הבושם או"ח סימן ר"י ועוד).

להקדים או לאחר את התגלחת

המנהג ברוב תפוצות ישראל שלא לגלח את הילד לפני שמלאו לו ג' שנים, **והטעם:** משום שהוא בבחינת ערלה (שו"ת ערוגת הבושם, שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סימן צת, שו"ת אפרקסא דעניא סימן קסא, ר' מרדכי ליב וינקלר בשו"ת לבושי מרדכי סימן צט).

ומובא בשם החזו"א שלא להקדים התגלחת משום שזה מזיק לזכרון הילד (שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן רמו ואמר שלא ברור לו מהיכן השמועה ושאל להגרח"ק אם נכונה שמועה זו והשיב לא שמעתי ואיני מאמין).

להתחיל את התספורת על ידי צדיקים

יש הנהוגים: להתחיל את התספורת הראשונה על ידי רבנים וצדיקים ואנשים חשובים, שהם יתחילו את גזיות שערות הילד (ספר קורות העתים בתיאורו את התספורת).

[ומובא (לקוטי דיבורים ח"ג דף תפא) שהבעש"ט חינך את בעל התניא שהיה בגיל שלוש בגזיות השערות].

והטעם: לפי שפעולת תלמידי חכמים בעלי תורה בדבר שהוא תחילת חינוכו משריש בו תורה ויראת שמים, ומכשיר ליבו לטהרה ומוחו לתורה (קונטרס בשנה הרביעית פרק ד הערה ג).

יש אומרים: שעדיף רק לבקש ברכה מצדיקים וגודלי תורה שיזכה לגדול בתורה ויראת שמים (שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן ה בשם הגר"ז מברסק, מבוא בשמו שאמר שאינו עובר במקצוע הספרות וכן מובא

מן הראוי שאביו יהיה נוכח בשעת התספורת

והטעם: כיון שענין התספורת הוא משום מצות חינוך שהאב מחויב בו ולכן צריך להיות האב נוכח בשעה זו (שו"ת אפרקטת דעניא סימן קסא). ועל כל פנים אמו נוכחת בשעת התספורת, והטעם: משום שגם לאם יש מצוה בחינוך בניה.

תחילת התגלחת

מעיקר הדין יכול להתחיל לספר מהיבין שרוצה לפי שאין ענין להתחיל ממקום שיניח תפילין שהרי עכשיו אין מכשירו להנחת תפילין (קונטרס ובשנה הרביעית פרק ד הערה יז).

יש הנוהגים: להתחיל התספורת במקום תפילין לפי שמצווה גוררת מצוה, וגם כדי להוציא מן המגדלים שם בלורית (ילקוט התספורת עמוד סח, לבוש יוסף חלאקה עמוד 206).

יש הנוהגים: להתחיל הגילוח מסביב הפאות, **והטעם:** כיון שעכשיו הוא הזמן לחנכו במצות פאת הראש ועוד שעל ידי זה שהראשון גילח סביב הפאות יהיה קל לשאר האנשים ליטול חלק בגילוח שאר הראש ולא יפגעו בפאות (ספר אורחות בן שלוש עמוד ה).

נטילת ידיים אחר התגלחת

יש הנוהגים: ליטול ידי הקטן והא על פי דברי השו"ע (או"ח ד יט) אלו דברים שצריכים נטילה במים הם מהמטה והחופף ראשו והמגלח. ואע"פ שהקטן לא הגיע לדין חינוך במצוותת מכל מקום בתחילת חינכו יש לחנכו בטהרה כדת וכדין (נמעי גבריאל תגלחת הילדים פרק טו הערה ג, קונטרס בשנה הרביעית פרק ה הערה ז).

שקילת השער לתת כנגדו לצדקה

יש הנוהגים: לשקול את שערות הראש וליתן כנגדם כסף או זהב לצדקה איש כפי יכולתו (רדב"ז ח"ב סימן תרח, ספר אבן ספיר ח"ב עמוד מז).

בטעם הדבר: יש אומרים שיש בזה סגולה שיהיה הבן חכם בתורה ויראת שמים ויאיר ימים בטוב (ספר סגולת ישראל ערך ג אות כה, וכן נהג בעל מנחת אלעזר ממוקאטש, בשו"ת מעשה ניסים כהן ח"ב סימן שו כתב שכך המנהג בעיר גירבה).

רמז לדבר מהפסוק (דברים יח ד) "ראשית גז צאנך תתן לו" דהינו בראשית גזיות השערות של הבן תתן לו יתברך את דמי השערות לשמים (והבנים הם הצאן קדושים) ובכך אתה מחנכו גם במצוות (מממעים מערכת שערות, אוצר כל מנהגי ישרון סימן י אות ב).

מקור למשקל השערות לצדקה

מובא כאשר אבשלום גילח את שעריו בכל שנה שקל את שער ראשו מאתים במשקל והיה נותן משקלם כסף או זהב לבית המקדש (פירוש הרלב"ג שמואל ב יד - כו).

יש הנוגים לשמור את השערות של הילד

יש הנוהגים: לגנוז את השער הראשון שנגזו למצות רמז לדבר מהפסוק (יהוקאל ה ג) "ולקחת משם מעט במספר וצרת אותם בכנפך" וברש"י שם "מכאן רמז שכל המספר שעריו לא יזרוק אותם אלא יגנוזם (ספר אר"ן ישראל להגר"מ מקוצינסקי זצ"ל סימן יח ג).

טעם אחר: משום חיבוב מצווה דהיינו משום שבשערות אלו נעשה בהן מצוה (ספר נאולת יצחק ח"ב).

מנהגים ליום החלאקה

כיפה

מקור הדין להנחת כיפה על הראש: בגמרא בקדושין (לא, א) רב הונא בנו של ר' יהושע לא היה הולך ארבע אמות בגילוי ראש והסביר את מנהגו לפי ששכינה למעלה מראשי.

והטעם: לפי שכיסוי ראש מצביע על יראת שמים כמו שמצאנו בגמרא בשבת (קנו, ב) אמו של רב נחמן בר יצחק שהזהירנו לכסות ראשו כדי שיהא עליו מורא שמים (ט"ז ח ס"ק ג).

טעם אחר: לפי שיש בגילוי הראש משום "ובחוקתיהם לא תלכו" (ט"ז שם). **טעם אחר:** משום שיש בכיסוי הראש היכר מיוחד בין עובד אלוהים לאשר לא עובדו.

מנהג העולם להניח כיפה על קטן מיום שעושים לו פיאות (בקונטרס חנוך לנער עמוד קפא הביא שיש גדולי ישראל שנהגו לא להלביש כיפה לפני ג' שנים). **והטעם שאין מלבישים קודם:** לפי שלא רצו להכביד על ראשו של תינוק עם שערות ועוד שהתינוק משליכו מעליו (שפע חיים מכתבים ח"ה שנד).

ציצית

מיום החלאקה המנהג הוא שהקטן לובש ציצית קטן (א"ר יז ג בשם היראים, של"ה עניני ציצית, ערוה"ש יז ה והוסף שאין להקדים).

רמז לדבר: מדברי המדרש (איכה פרק יג) על הפסוק "בתולת בת ציון" בנים המצוינים במילה ובתגלחת **ובציצית**, לאחר שזכה הילד לשני סימנים הראשונים שהם מילה ופאות יש להלבישו גם מלית קטן (שו"ת מספר הסופר סימן מט).

מקום עריכת החלאקה

בא"י היה מנהג לערוך את החלאקה בבית הכנסת, **והטעם:** כיון שהיה שמחה רבה בשעת מצווה זו והבתים היו קטנים מלהכיל את כל בני אדם לכן היו עושים בבית כנסת כדי שיהיה מקום לכולם (שולחן גבוה סימן תקלא יג).

יש אומרים: שאין לעשות תגלחת בבית הכנסת, משום בזיון בית המקדש (רבי חיים פלאנזי בספרו לב חיים ח"ב סימן קעב, וכן ר' אב קריגר בספרו חינא והיי סימן נה).

לגלח בבית הכנסת שבציון הרשב"י

יש אומרים: שאין לגלח בבית הכנסת שבציון רשב"י וכן בבית הכנסת שבציון שמואל הנביא אלא בהצר משום בזיון, ואף מה שהתירו (שולחן גבוה לעיל) היה בזמנם שלא היה הרבה מקומות שיכלו להיכנס הרבה אנשים משא"כ בימינו (קונטרס ובשנה הרביעית פרק ג הערה ג, עיין שו"ת מאורות נתן קיב).

לכבד אנשים בגילוח

יש אומרים שלספר מעט משערו הילד כפי שנוהגים לכבד בזה אנשים חשובים מותר בבית הכנסת, **והטעם:** משום שאינו נחשב לגילוח ואדרבה מן הראוי לעשות כן בציון הרשב"י ושמואל הנביא (קונטרס ובשנה הרביעית פרק ג א).

תענית ביום החלאקה

יש אומרים: שנכון שהאב יתענה ביום התגלחת או שיפדה תעניתו, ויתפלל על בנו שיהי מוצלח בתורה ויראת שמים ובמעשים טובים ויזכה לאריכות ימים טובים ויתפלל אל האלוקים שבשמים ולעת ערב יעשה סעודת עניים ויתן צדקה (קב הישר ילקוט מעם לועז פרישת עקב).

לחיים

יש הנוהגים: לחלק יין שרף ומיני מזונות ומברכים לחיים להורי הקמן שיגדלוהו לתורה ויראת שמים (מנחת העומר קונטרס שירי מנחה סימן י אות ה, ספר מסעות ירושלים).

בגים נאים

מנהג א"י ביום התגלחת להלביש את הילד בבגדים נאים וחדשים או בבגדי שבת (ספר מסע מירון עמוד כז), **והטעם:** משום הידור מצווה כמו שנוהגים בפדיון הבן (עיין ספר זוכר הברית סימן לד אות א).

עניני פאות

פאות סימנים

כפי בני תימן הפאות נקראים סימנים, **והטעם:** לפי שהפאות הם הסימנים בין יהודי לגוי (מצפונות יהודי תימן עמוד 63).

הטעם שבפאת הראש צריך להניח ב' פאות ואילו בשדה די בפאה

אחת לפי שבשדה נאמר (ויקרא יט ט) לא תכלה פאת שדך לקצור ומכיון שעל כלוי בלבד הקפידה התורה הרי שאפילו אם משאיר אחת יצא ידי חובה מה שאין כן בפאת הראש שלא מיעט הכתוב לכן צריך להניח ב' פאות (רדב"ז הלכות מתנות לעניים פרק א הלכה ה).

טעם אחר: לפי שהמציאות היא שבראש יש ב' פאות ובזקן ה' פאות לא כן בשדה אין הכרח שתהיה בת ד' פאות או ה' פאות או שהשדה תהיה עגולה בלי פאות ואם כן בהכרח שכאשר התורה ציותה להניח פאה בשדה אין הכוונה על פאות קצוות השדה אלא על פאת הקצירה (רישב"א שבועות ב, ב).

לסרק הפאות

הטעם שמותר לסרק הפאות מזה שאמרו נזיר חופף ומפספס אבל

לא סורק א"כ לפי דעת האוסרים (שו"ע יא קפא ג) **לגלח את פאות הראש אפילו במספרים א"כ נאסור ג"כ מסרק כמו בנזיר,** לפי שבנזיר יש מצוה לגדל שערו ולכן בתולש ג"כ אסור שהרי עכ"פ אינו מגדלם משא"כ בפאת הראש הרי איסור תורה הוא רק במשוה צדעיו ואם נשאר מיעוט שער כבר לא נקרא משוה צדעיו ממילא אף שמקובל להשאיר ארבעים שערות כמבואר ברמב"ם מ"מ אינו אלא מדרבנן ובאיסור דרבנן לא אסרינן פסיק רישא לחוש שיויריד ב' שערות (בשו"ת התם סופר יא קל ט הביא קושית הגרע"א).

פאות מאחורי האוזניים

וגם על הפאות שנותנין תחת האוזן לא היתה דעת מרן נוחה מזה ואמר שזה נראה כמו שמתבייש במצווה ואין לעשות כן וכן אאמו"ר זללה"ה אמר שאין לעשות כן ובחול"ל נתיראו מהגוים שמלענין עלינו אבל כאן בא"י שאכשר דרא בהרבה בני תורה אין שום טעם לזלזל בזה והשי"ת יזכנו ללכת בצורת ישראל כרצון התורה (ספר אורחות יושר ערך הדרת פנים).

לאחר את התגלחת

יש אומרים: שאין ראוי לעכב את התגלחת אחר ג' שנים, **והטעם:** משום שחביבה מצוה בשעתא (פסחים סח) ואין לעכבו בתורת ערל

בבחינה זן אף יום אחד (שו"ת אפרקסא דעניא סימן קסא, שערי הלכה ומנהג ח"ב עמוד שא, שו"ת תורת יקותיאל סימן מז).

טעם אחר: לפי שרוצים להתחיל מגיל שלוש ללמוד פסוקי תורה כמו שכתב הרמ"א (יור"ד רמח"ט) ואין רוצים ללמוד כשעדיין אין לו פיאות הראש והוא מגדול שערות

להמתין ולאחר בשביל לספר את הילד בל"ג בעומר

יש אומרים: שאפשר להקדים ולספר בתינוק בל"ג בעומר אף

שלא מלאו לו שלוש שנים (בעל מנחת אלעזר ממקאטש הובא במסע מירון עמוד קלו וכן כתב בשו"ת אפרקא דעניא שיש להקל).

יש שמחלקים בין ארץ ישראל לחו"ל שבחול אין לשנות המנהג ולהקדים התגלחת לפני שנעשה בן ג' שנים, ובא"י שרבים הם הנהוגים לנסוע למירון בל"ג בעומר

ברוב עם הדרת מלך, וביותר שאף רשב"י שמח ביום זה אם בן יש להוסיף שמחה זו לשמחה זאת ושומר מצווה לא ידע דבר רע (תשובות והנהגות חלק ב סימן רמו).

גילוח בימי תענית

יש אומרים: שגם המחמירים שלא לגלח בימי תענית (עיין רוח החיים תקסו ד, שו"ת שבט הקהתי ח"א קפא) מותר לספר קטן בתגלחת הראשונה, **והטעם:** לפי שעכשיו הוא זמנו (קונטרס ובנשה הרביעית פרק ב ט).

לגעת בשערות לפני ג' שנים

יש הנהוגים: שאין נוגעים כלל בשערות הראש לפני ג' שנים אף לא לתקנם וליפותם (ספר כתיב ר' איזק להרה"ג ר' איזק שווי עמוד עב).

כשאורך השערות גורם לילד צער מותר לקצרם לפני שמלאו לו שלוש שנים (נטעי גבריאל תגלחת הילדים פרק ב ג הערה ה שבמקום צער לא אמרו).

מנהגים נוספים לזמן תגלחת

יש הנהוגים: בגיל תשעה חודשים (ספר היכל עבודת השם ח"ב סימן קעט ולא כתב מקור).

יש הנהוגים: בגיל שנתיים (שו"ת פעולת צדק להרב יהוא צאלח אב"ד בערי תימן ח"ג סימן רלו, ובנטעי גבריאל תגלחת הילדים פרק ב הערה ב הביא שכך המנהג פולין וליטא ועוד).

וכן מובא באורחות רבינו (ח"ב ימי העומר כד) שבעל הקהילות יעקב לא הקפיד בנכדיו לגלח אחר ג' שנים וגילחם אחר ב' שנים במרם מלאו ג' שנים.

רמז לדבר: מדכתיב (בראשית כא ח) "ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול" ופריש רש"י לסוף כ"ד חודש וכן מובא אצל (א א כד) שמואל "ותעלהו עמו כאשר גמלתו בפרים שלושה ... ותביאהו בית ה וגו'" (שו"ת פעולת צדיק).

יש הנהוגים: בגיל ארבע (כתר שם טוב גאנין עמוד תקצא, לוח ירושלים תרמב שכן מנהג א"י).

יש הנהוגים: בגיל חמש (שולחן גבוה סימן תקלא יב, ספר אבן ספיר ח"ב עמוד מז, ספר יהודי תימן עמוד 147).

בספר שולחן גבוה כתב שקבעו תגלחת בחול המועד סוכות לילד בן חמש שנים.

בספר בעל חיבת ירושלים כתב שיש כאלה שמביאים בניהם מארצות רחוקות למירון שנודרים להניח מצווה הפיאה במקום הקודש וממתינים על ילד בן כמה שנים.

מקומות נוספים שנהגו לעשות חלאקה

יש אומרים: שאנשי ירושלים הולכים למערת כלבא שבוע ואל מערת הסנהדרין (נטעי גבריאל תגלחת הילדים רק ח הערה ה הביא בשם ספר תבואת הארץ).

יש מקומות שהולכים לקבר רבי עקיבא (ספר פניני המנהג ל"ג בעומר פרק יא עמוד רכו הובא מספר חבת ירושלים).

בכתב יד עתיק מזמנם של תלמידי האר"י מצויה תפילה נאה כשמגלחים הנערים התפילה המיועדת להורים חנכו את בנם בציון הרשב"י אולם ראוי לאומרם ביום תגלחת בנם בכל אתר ואתר

"יהי רצון מלפניך ה' אלוקי האלוקים ואדוני האדוני, שבזכות כל הצדיקים והחסידים, מיום שנברא העולם ועד סופו, ובזכות תורתך הקדושה והטהורה, ובזכות מצוותיך ושמותיך הקדושים שבה, ובזכות מצות פאות הראש שציונתנו בתורתך "לא תקיפו פאת ראשכם" [ובזכות הצדיק הקודש הזה, מורינו ורבינו ועטרת ראשינו], כמו שזכה זה הנער לפאות הראש, כן יזכה לתורה, ולחופה למצות ולמעשים טובים ויורה הוראות בישראל בחיי אביו ובחיי אמו אנ"ס [אמן נצח סלה] ואומר מזמור (תהילים קנ)"הללו אל בקדשו".